

פרוטוקול מס' 46

מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', י"א באדר תשל"ד - 5.3.1974, שעה 08.30.

נ כ ח ר :

חברי הוועדה: י. חמיר - יו"ר
ח. אבו-רביע
א. אבו-חצירא
י. בארי
א. הרליץ
א. ורדיגר
ח. טובי
ב. מואב
ב. צ. קשת
י. שמיר

מוזמנים:

י. היבנר - משרד הפנים (לס' 1 בסה"י)
ש. טולדנו - היועץ לעניני ערבים (לס'
3 { סד קניג - הממונה על מחוז הצפון
סד דוידוביץ - משרד הפנים (בסה"י

מזכיר הוועדה:

י. ברזני

ר ש מ ה :

א. אדלר

סדר-היום:

1. חוק הכניסה לישראל (צו בדבר פטור מחובת אשרה);
2. החפירות בביח-הסוהר ברמלה;
3. הדיסת בתים בערב-אסאוער (הצעת לסה"י) (המשח).

- 189 -

(נתקבל ביום 6.3.74)

היו"ר י. חטיב: אני פותח את הישיבה.

1. חוק הכניסה לישראל (צו בדבר פסוד מחובת אשרה)

היו"ר י. חטיב: נחבקשנו ע"י שר הפנים להביא לוועדה את המכתב הבא:

"נחבקשנו ע"י היועץ המשפטי לממשלה להכין צו מעודכן שיכלול את כל החיקונים שבוצעו מדי פעם בפעם בצו הנ"ל. רצ"ב הצו, ואודה לך אם תביאו כדרוש בסעיף 17(ב) של חוק הכניסה לישראל חשי"ב-1952 להתייעצות בפני ועדת הפנים".

החוספה מתייחסת למדינות הבאות: אוסטרליה, איסלנד, אקוודור, בלגיה, ברבדוס, גואטמלה, גמייקה, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, הממלכה המאוחדת של בריטניה הגדולה וצפון אירלנד, האי מאן ואיי החלה, הלווטה (שווייץ), הרפובליקה הדומיניקנית, טרינידד וטובגו, יוון, יפן, לוקסמבורג, ליכטנשטיין, לטווא, מאוריציוס, נורבגיה, סוואזילנד, פיג'י, פיליפינים, פינלנד, פרגואי, צרפת, קולומביה, קוסטה-ריקה, שוודיה.

ב.צ. קשת: האם זה הדדי עם כל המדינות?

י. הינבר: הבאנו את ההצעה לאישור בגלל שתי סיבות:

- 1) כדי לעשות קונסולידציה ועידכון.
- 2) לאחרונה ניתקו אתנו כמה מדינות את היחסים, והיה צורך ברביזיה; להמשיך שכל המדינות המוזכרות כאן - האמנה אתן היא הדדית.

י. בארי: חיקון לשוני: בסעיף 1 של הצו, במקום הנאמר "חובת אשרה מעבר" אני מציע לומר "החובה של אשרה מעבר".

היו"ר י. חטיב: נציג זאת למשרד הפנים.

מחליטים: לאשר את הצו.

2. התפרעות בבית-הסוהר ברמלה

היו"ר י. חטיב: הגיע אלינו מכתב מאסירים בכלא שאטה. אני מציע שנכוונן ועדת משנה קבועה לענייני המסורה ובתי-הסוהר, כפי שהיתה.

ח. טובי: אני מציע להחליט על ועדת משנה בהרכב מלא יותר של מליאת הוועדה.

שנית, אני מציע להפריד בין הנושא של ועדות משנה לעניינים שונים לבין ויון קונקרטי על הנושא שהעלה היו"ר.

היו"ר י. חטיב: אין לי התנגדות שבעלה את העניין לדיון בישיבה אחרת, בהרכב מלא יותר של הוועדה. יחד עם זה, לא נראה לי שנוכל לקרוא כאן מכתב של אסירים הסובר על פרטים שלא נבדקו. הדרך הפשוטה ביותר היא למנות ועדת משנה שתצא למקום ותיפגש עם הגורמים השונים, ותביא לנו נוסח מסקנות. עכשיו החומר הוא חד-צדדי.

אולי בכל זאת אפשר לקבל העתק מהמכתב.

ת. טובי:

המכתב הגיע לוועדת הפנים בצורה של הברחה, וחשבתי שוועדת המשנה תחליט אם להעבירו

היו"ר י. תמיר:

לכל חברי הוועדה או לא.

סביר שיו"ר הוועדה יראה את המכתב לשלטונות בית-הסוהר.

א. הרליץ:

זה מה שהצעת: ועדת משנה פעילה, שתצא לכלא שאטה, תיפגש עם הנוגעים בדבר, אסירים ושלטונות בית-הסוהר, ותחליט מה לעשות.

היו"ר י. תמיר:

צדק ח"כ טובי בכך שאמר שאי-אפשר כיוון שקבלנות המכתב בזה, להקים, היום ועדת משנה, כשאנחנו יושבים כאן היום בהרכב כה מצומצם של הוועדה. אשר למכתב הקונקרטי שעליו מדובר - אני מציע שנייפה את כוחו של היו"ר לטפל בו.

א. הרליץ:

ועדת משנה כזאת היתה קיימת גם בזמנו של היו"ר הקודם טורקיס, ורציתי לחוש אותה. אינני מתנגד כאמור שהענין יועלה כאן בישיבה הבאה. בינתיים נחוש את המגעים.

היו"ר י. תמיר:

אני מציע בכל זאת שנקבל העתק של המכתב.

ת. טובי:

תן לי שהות להתייעץ בענין זה עם הגורמים המוסמכים. אמנם ועדת הכנסת ריבוצית, אבל כדאי להתייעץ. אינני מתנגד לכך שח"כ טובי ייכנס אלי אח"כ ויקרא את המכתב, ונחזור לענין בשבוע הבא.

היו"ר י. תמיר:

מה שנוגע להתפרצות שהיתה הלילה בכלא רמלא - בשעה שמונה היתה ידיעה בחדשות שמשורייצפו אסירים בטלביזיה - פרצה קטטה על רקע לא ברור; חלק מהם, מזויין בסכינים מאולתרים, שבה שני בני-ערובה ונחשק בהם עד עכשיו; שלושה סוהרים נצפפו במהלך הקטטה, אך מצבם איננו חמור. אני מציע שנתעצין בנושא זה באופן דחוף. בענינים כאלה של התפרעויות בבתי-הסוהר רצוי שהכנסת תהיה בחמונה מהרגע הראשון.

אני מציע שהיו"ר יטפל בענין.

ב.צ. קשת:

אולי נשמע דו"ח משלטונות בית-הסוהר.

ת. טובי:

אני מציע שנזמין את מר נייר לפגישה מאולתרת של הוועדה כולה, ונשמע פרטים, כשיתפנה - היום או מחר בבוקר. אם יהיה משהו מיוחד - אשתדל לקיים סגור עם החברים.

היו"ר י. תמיר:

3. הריסת בתים בכפר ערב-אסואער

היו"ר י. תמיר:
בישיבה הקודמת שמענו אינפורמציה מפי הממונה על מחוז הצפון ומפי מר יורם כץ ממשרדו של מר טולדנו. נשאלו שאלות ונשמעו תשובות, ומוכם שנערוך סיור במקום. הבוקר סיכמתי שאם יועמד לרשותנו הליקופטר - נצא למקום; אחרת אי-אפשר להגיע אליו.

ת. טובי:
אם הוחלט לערוך סיור - אולי מוטב שהדיון יתקיים אחרי הסיור.

היו"ר י. תמיר:
כדי שנוכל לדבר בייעילות עם החושבים - כדאי שנהיה מצויינים מראש בידע. נוסף לכך, כבר התחלנו בדיון, ומוטב שנסיימו היום.

אחת החופעות החמורות בחיינו בשנים האחרונות היא הבניה הבלתי חוקית בכלל, שפשטה בעיקר במקטור של המיעוטים, אם כי גם בישובים היהודיים הוותיקים. לא נוכל לבנות מדינה ללא תכנון פיזי כולל המשפיע על התפתחות החברה כולה, החל בנושא של סילוק אשפה וכלה בחשמל, תחבורה וכו'. אלא כנראה לא היינו מוכנים מבחינת הכנת התכניות השונות לקצב ההתפשטות הספוגטית של הבניה, והתוצאה היא שכל מה שהספיקו לבנות ולא נהרס - עומד.

לא נראה לי שנוכל לדון בנושא שהועבר אלינו ע"י הכנסת תוך ניתוק מהבעיה העקרונית בכללותה. אני דוגל בקיום קפדני של החוק והסדר במדינה הזאת, והמקרה הספציפי שלפנינו הוא חלק מהבעיה הכוללת שאיננה שונה במקומות אחרים שבהם בונים בניגוד לחוק. ואני שואל: מה עושה הממשלה כדי להתגבר על הסוגיה הזאת בכללותה.

שנית, מה הם האמצעים העומדים לרשות השלטונות על מנת להבטיח שפסקי-הדין בשטח זה אמנם יבוצעו?

ושלישית, מה השפעתם האפקטיבית של צווי מ כאלה מבחינת ההרתעה ומבחינת השפעתם המוסרית על אלה העוסקים בבניה בלתי חוקית?

מה קורה בכל התהליך הזה של בניה בלתי חוקית? אפשר לטנוע אותה בעוד מועד אם ייעשו הצעדים המתאימים בזמן, עוד בעת יציאת היסודות. אבל ברגע שהענין מתחיל להיסחב והאנשים כבר נכנסים לגור בבית - קשה הרבה יותר להוציאם לרחוב. אנחנו חייבים להגיע למצב שלא אפשרו לבונים הללו להגיע עוד לשלב הסיום של יציאת הגג.

א. אבו חצירא:
באיזו מידה מאפשר החוק לשלטונות להרוס בית בלי לקבל צו הריסה משופט?

מר קניג:
כראש עיר אתה צריך לדעת: סעיף 241 של החוק בוודאי ידוע לך.

א. אבו חצירא:
משום כך שאלתי. הסעיף הזה אינו ניתן לביצוע.

ת. טובי:
אני מסכים עם היו"ר שצריך לראות את הבעיה שלפנינו במסגרת הבעיה הכוללת. לא פעם דנו בה בכנסת, במיוחד במקטור הערבי. יש פער עצום בין המסקנות של הכנסת לבין המצב בשטח, הקמת הבתים, החשת תכניות המתאר ופישוט וזירוז ההליכים של הוצאת רשימות. ואני שואל: כמה תכניות מתאר יש במגזר הערבי (114 ישובים)? כמה בקשות הוגשו לרשימות באזור הצפון, וכמה נענו בשנת 1973? כמה מהן נענו בחיוב?

ת. טובי:

אשר למקרה הקונקרטי שלפנינו: מדוע אוסרים השלטונות על התושבים לבנות במקום בו הם גרים זה דורות? ואם יש תכניות להעבירם - האם אין התנגדות התושבים קשורה בבעיית הקרקע, המשך הבעלות והעיבוד של הקרקע? הרי אי-אפשר לנתק את הבעיות הללו מהבעיה היסודית של מחייתם של התושבים.

א. אנו-רביע:

שמחתי לשמוע את דברי היו"ר שאמר שצריך לפתור את הבעיה מיסודה. והבעיה מסובכת מאד. אלפי בתים נבנו והאנשים יושבים בהם זה עשרות שנים. הריסת בית קשה מאד לאדם; ולא קל להרוס תוך חמש דקות בית שעסקו בו בבנייתו ובטיפוחו עשרות שנים.

אין כיום תכנון בשטח, וצריך לאפשר לאנשים לחיות בבתייהם כבני-אדם. כאן נכנסת גם בעיית הבעלות. הבדואים יושבים על אדמה שקיבלו מאבותיהם, ולאחר שעברו מהמאהל לבתים בנויים - לא ייתכן להרוס את בתייהם במהירות וללא תכנון.

יש לי הצעה שתקרב בין התושבים והשלטונות: ראשית, לפתור את בעיית הקרקעות. שנית, לאשר השארות האנשים בבתיים שבנו, ולאפשר לבניהם שפנו העירה להשאר במקומם. אלטרנטיבית אני מציע שלפחות ניתן להם פיצוי על הבתים שבנו. והדבר החשוב ביותר: לא ייתכן שהשלטונות יאפשרו לאדם להמשיך לבנות את ביתו עד לגמר, ואח"כ להרוס אותו. אם כבר - צריך להפסיק את הבניה בתחילתה.

מר קניג:

אני יכול כמובן להתייחס רק למחוז הצפון. האמת היא שבסקטור היהודי בעיית הבניה הבלתי חוקית חריפה פחות, וב-80% אנחנו מאתרים את המקרים החריגים ומתגברים עליהם. מה שאין כן בסקטור הערבי.

אנחנו חייבים בהחלט להיות ערים לנושא של הקשרים המשפחתיים והחברתיים. אצל ערבי ההולך לבנות לו בית. נכון שיש חוק, ואת החוק צריך לקיים. אבל יש גם לזכור שלא נוכל תוך 25 שנים לשנות את התשתית והרקע החברתי של החברה הזאת, וזאת גם הסיבה לכך שרבים מהם בונים למרות שידועים את הסיכון.

היו"ר י. תמיר:

כמה כסף מפסיד אדם כזה שבנה לו בית שנהרס? כוונתי לכסף בפועל, על חפציהם וציוד ממש.

מר קניג:

כ-60-70 אלף לירות. האנשים יודעים היטב את הסיכון שהם נוטלים על עצמם. אבל הדחף הנפשי והקשרים המשפחתיים והחברתיים הם כאלה שמביאים אותם לקחת את הסיכון הזה על עצמם. אב רוצה שבנו יגור על ידו, אחרת מתחילה התרחפות של המסגרת המשפחתית, והוא עומד על כך שביתו של הבן ייבנה על יד ביתו שלו. גם אם לא מצדיקים אפוא את הבניה הבלתי חוקית - יש לי הרגשה שלא תמיד אנחנו מבינים אותם.

וכאן אני מגיע לנושא של תכניות המיתאר. אין כפר ערבי במחוז הצפון שלא הורחב תחום הבניה שלו לכל המאוחר בשנת 1971-72 לפחות ב-40%, והכל יודעים זאת. שנית, הקושי הגדול הוא בכך שכאשר אנחנו באים לכפר הערבי עם תכנית מתאר - האיש מסכים אתנו ומקבל עקרונות את הרעיון שתכנית מתאר היא חיונית, וצריך לבנות יפה, ואפילו שצריך מקום חניה למכונית. אבל זה טוב כל זמן שמדובר בשכונות. כשאתה בא לאיש עצמו ודורש שיתן מטר אחד או שניים לצרכי ציבור - זה בלתי אפשרי. מונחות אצלנו תכניות מתאר ארבע וחמש שנים משום שמתנגדים. וזאת זכותו החוקית של האזרח להתנגד, גם אם איננו צודק. אנחנו נמצאים כאן במעגל-קסמים שקשה מאד לצאת ממנו, כי עדיין לא חדרה ההכרה שאיכות החיים מושפעת במידה מכרעה מסגנון הבניה, מאיכותה ומן הקונטקט בין החיים והעצמים הללו שאנחנו מקיימים בשטח.

מר קניג:

פה אני רוצה לומר שאנשי הציבור בסקטור הערבי הם האשמים הראשיים. עוד לא נתקלתי במקרה שאיש ציבור או חבר כנסת ערבי יעזור לנו לפתור את הנושא. תמיד הם נמצאים בצד השני של המתרס. לא נתקלתי באף הצעה אחת מצידם לשפר את המצב. הדי בסופו של דבר אנחנו רוצים שיהיה בכפר כביש רחב וכיכר ציבורית ושיחיו שט טוב.

א. אבו-רביע:

אני מוכן לקחת על עצמך את האחריות הזאת יחד אתכם, אבל בתנאי שיעשה משהו.

מר קניג:

לי אין סמכויות בקרקע. אני יכול לתת היחרי בניה במסגרת החוק. אני יכול להתחייב (וזה נעשה בתיאום עם הלשכה של מר טולדנו): שאם בא אדם שרוצה לבנות ואין לו קרקע - מסובתנו לעזור לו, ועוד לא היה מקרה שלא עזרנו. אם בא בן וטוען שכל הקרקע של אביו תפוסה - אנחנו תמיד מוצאים לו פתרון. אבל לא ייתכן לנסות לפתור ע"י בניה בלתי חוקית את בעיית החזקה על קרקעות, שאין לה קשר עם תכנון ובניה. לדבר כזה איננו שותפים, והוא איננו בסמכותנו.

בשבוע הבא יש לנו כנס עם ראשי הרשויות המקומיות של המיעוטים במחוז. אני מקווה שיובהר שם שוב ענין האחריות הציבורית הרוכזת עליהם. אם יש תקלות כאלה בכפרים - האחריות היא בראש וראשונה על נבחר הציבור, שתפקידם ראשית להסביר ושנית להצביע גם על פתרונות חירוביים. הם אינם יכולים רק לומר "לא". אתם היושבים בכנסת חוקמת את החוקים, ואינכם יכולים לבוא אלינו ולדרוש שאנחנו לא נקיים את החוק ולא נבצע פסקי דין.

מה שנוגע לסמכויות: החוק ארוך ומפורט, ודרוקא משום כך יש בו סתירות פנימיות והפעלתו מסובכת, בעיקר ע"י השיטה המשפטית המסובכת המאפשרת לאדם שלא קיבל סיפוק אצל שופט אחד ללכת לשופט אחר שאינו מכיר את הענין ולקבל ממנו צו עיכוב הריסה לכמה חדשים. ואין זה פשוט לבקש ביטול צו עיכוב כזה; איננו אצים לצעדים נמרצים. למעשה יש כאן לאקונה בחוק, שאין סמכויות מספיקות לוועדה המחוזית לפעול במקרים שהוועדות המקומיות הורגות מסמכויותיהן או שאינן ממלאות את חובתן. אמנם, סעיף 28 בחוק מקנה לוועדה המחוזית סמכות לדרוש מהוועדה המקומית לבצע משהו, או לעשות זאת במקומה, באישור השר. אבל גם בוועדה המחוזית יש נציגות ניכרת לשלטון המקומי, הנוטה לשמור על זכויותיו ואינו שש לקבל החלטות כאלה. וגם במקרים בהם העברנו צווי הריסה בתוקף הסעיף הזה - המצב הוא כפי שכבר תואר: הבית כבר עומד, עם חלונות ורהיטים וכו', וקשה להרוס אותו.

אנחנו סבורים שיש צורך בסמכות הרבה יותר רחבה לוועדה המחוזית לעשות מה שעשינו בנהריה, כשהצלחנו להפסיק את בניית הטלון שם שהוועדה המקומית לא הפסיקה. כאן גינתן לתקן דברים ע"י תיקונים מתאימים בחוק.

ב.צ. קשת:

למה אינם מגישים הצעות לתיקונים?

מר קניג:

הגשנו לכנסת הקודמת 80 תיקונים; אתם אישרתם רק 12.

ענין שני הוא ענין בתי-המשפט. כבר סיפרתי פעם על המספר העצום של תיקים שמחכים ואינם מגיעים לדיון.

ת. טובי:

כמה בערך יש במחוז הצפון?

מר קניג:

קרוב לאלף. לבירור טורים 600-700.

ת. טובי:

זה חוץ מפסקי הדין שכבר הוצאו.

מר קניג:

אנחנו סבורים שצריך למנות שופט מיוחד לנושא התכנון והבניה, ולא רק לענין הטכני. לא תמיד קיימת מודעות לנושא זה, שהוא חשוב לא פחות מתעבורה, עבודה, שכירות ועבריינות נוער שלהם יש שופטים מיוחדים. אילו היה במחוז שלי שופט מיוחד שהיה חי את הנושא - הרבה תקלות היו נמנעות בשלבים הראשונים.

ב.צ. קשת:

והיה גם אחידות בשיפוט.

מר קניג:

אילו היה לנו ביט"ש כזה - הנושא היה מקבל סנוף עצום, והיינו יכולים לא רק למנוע דברים אלא גם ליזום דברים.

דבר נוסף: ענין התיאום עם המשטרה. בשלבים הראשונים היו בעיות, אבל היום אנחנו עובדים אתם תוך שיתוף פעולה (למרות חריגות פה ושם). כשאנחנו מוציאים צו הפסקה שיפוטי או מינהלי והאיש מפר אותו - אנחנו מגישים תלונה, והמשטרה פותחת נגדו תיק או על הפרת חוק או על בזיון ביהמ"ש.

ב.צ. קשת:

כמה תיקים כאלה יש?

מר קניג:

אינני יכול לומר בע"פ, אבל כללית זה פועל, ואני הוצה לציין כאן את המשטרה לשבח.

אין לי פרטים מדויקים על מספר המבקשים במחוז הצפון מבין הסקטור הערבי. באיזור הגליל המרכזי והמערבי המספר הוא כאלפיים בקשות שאושרו. אושרו בשלב הראשון - 1300. וכמובן, אם בקשה נדחת - יש זכות ערעור בוועדה המחוזית. אינני יודע כמה מתוך 700 הבקשות שנדחו בוועדה המקומית אושרו בשלבים מאוחרים יותר.

ב.צ. קשת:

תוך כמה זמן דניים בבקשה כזאת?

מר קניג:

תוך שלושה שבועות עד חודש כל אדם מקבל תשובה. כל אזרח יודע זאת. על כך לא היו תלונות. יש תלונות על ההחלטות, אבל לא על פועד קבלת התשובה.

ב.צ. קשת:

במחוז המרכז קיבלנו תלונות על הענין הזה.

הינדל י. חמיר:

נכון. אבל הדבר מצא את פתרונו, לפי מר קוברסקי.

ש. טולדנו:

טוב תעשו אם תראו באמת את הבעיה בכללותה, כי ההריסה הספציפית שעליה מדובר היא חלק מבעיה רחבה יותר, שאותה ניתן לחלק לארבעה: הצפון, המרכז (המשולש, ששם הבעיה כמעט לא קיימת), הנגב (כקומפלקס מסובך מאוד; ששם בעיקר קיימת בעיית הקרקעות), והתנחלות הברואית בכלל.

לגבי ההתנחלות הברואית בנגב, לא היה לנו הסדר קרקעות שם, ומאחר שכך - כל בניה שם היא בלתי חוקית, כי הקרקע איננה לא של האיש ולא של המדינה. עד ליום שקבעו שיהיו התנחלויות, והמקום היחיד שבו אפשר לבנות כחוק הוא איזור ההתנחלויות, ארבע במספר בנגב. ולכן, כל הפבנים שקיימים היום בנגב הם למעשה בלתי חוקיים, בין אם אלה פחונים או בדונים או בתיים. ואם אומרים שבסקטור הערבי אחוז הבלתי חוקית גדול הרבה יותר מאשר בסקטור היהודי - אין זה משום שהערבים פחות שומרי חוק, אלא משום שבסקטור היהודי אין בעיה כזאת של שטח לא מחולק. זה לגבי הנגב.

גם במחוז הצפון היו תחומים בניה שלא ענו לצרכים, עד להרחבה שהזכיר מר קניג. נוצר מצב שלאדם יש כסף, הוא רוצה

ש. טולדנו:

לצאת ולבנות לעצמו; בניה לגובה לא קיימת שם, ונוצרת אפוא בעיה של התפרטות בשטח, והתחום לא מספיק, אנשים יצאו מאפוא מעבר לתחום. אז בא משרד הפנים והרחיב את השטח; הוא נתן לגייסימציה לכל הבתים שנבנו בשטח המורחב, וכיום כל בניה בלתי חוקית שם איננה מוצדקת. התחום מאפשר כיום בניה, ואין הצדקה לכך גם לגבי הבדואים בצפון. הממשלה אישרה קרוב ל-14 התנחלויות של בדואים; 9-10 מהן בצפון. השנה בלבד הוא מלץ על הקצבה 20,5 מיליון לירות להתנחלות הבדואים. יש לבדואים בצפון אפשרות לגור היטב, ואין הצדקה היום לבניה בלתי חוקית שאולי היה לה הסבר בעבר.

ב.צ. קשת: מתי הופעל ענין ההתנחלויות?

ש. טולדנו: ההחלטה נפלה לפני 4-5 שנים. הוועדה הוקמה

בשנה שעברה, והומלץ כאמור להקציב 20,5 מיליון לירות. מאז נתקבלה החלטת הממשלה עשו המשרדים השונים כל אחד בשטחו. קיימים היום מקומות כמו בשמת-טבעון, בית-זרזיע, ואדי-חאמה ועוד, אבל במסגרת הקציב מצומצם שלא ענה לדרישות. השנה זו הפעם הראשונה הוגשה תכנית מפורטת והוקצב כאמור סכום כסף ניכר.

בנגב כאמור המצב שונה לחלוטין, ושם אי-אפשר להתחיל בביצוע עד שיעשה ההסדר של קביעת בעלות. הבדואים תובעים בעלות על כמיליון דונם בנגב. ההסדר יקח שנים, 8 עד 10 שנים. שם סוכם אפוא כאמור להקים ארבע התנחלויות, ונותנים חשונה למי שרוצה לגור בתנאים נאותים מבלי להפר את החוק. גם שם לא הורסים בית לפני שנותנים אלטרנטיבה.

אני ממליץ מאד שהסדר שלכם יכלול גם את הנגב, ושוועדת הפנים תלמד בכלל את הנושא של התנחלויות הבדואים, המהווה שינוי משמעותי לטובת הבדואים גם בצפון וגם בנגב, כולל תכניות המתאר, תוך השוואת התחום הקודם והתחום החדש. הנושא מעניין וחשוב, וכדאי שתלמדו אותו.

בנגב נעשים עכשיו מאמצים מהירים להשיג הסדר מהיר. גם לזה הוקצב סכום מיוחד, אבל צריך לזכור שכאן "מהיר" יכול להתבטא בקיצוץ הזמן מ-12 ל-8 שנים, ולא יותר. כי התחילו בהסדר באילת, ועולים צפונה.

י. בארי: נראה לי שעלינו להבהיר לא רק בין הבניין

המטריים שעליו דנים כאן לבין הבעיה בכללותה, אלא עקרונית בין הנושא של בניה בלתי חוקית לבין מדיניות התכנון וההתנחלויות.

הנושא הראשון, הספציפי, הוא לדעתי מחוץ לתחום שלנו. מסוים שהוא נמצא כיום במו"מ שיפוטי, ועל אחת כמה וכמה לאחר שכבר יצא פס"ד. אני מציע אפוא שנתרכז בנושא השני, הכללי; שלא ניתן תוקף כלשהו להפרת חוק או להתערבות בהחלטות של בית-המשפט.

א. אבו חצירא: אני תומך בדבריו של ח"כ בארי. אם הנושא

הוא צווי הדימה - איננו יכולים לדון בו, משום שעדיין נפתח פתח לכל מי שיקבל צו הדימה בכל מקום שהוא לבוא ולעודר בפני ועדת הפנים. אם הדיון הוא בשאלה איך ניתן לפתור את בעיית התושבים שבחינת שטח ואפשרויות בניה, עזרה ממשלתית וכו' - בזה אנחנו יכולים לעסוק.

שנית, יש בדואים שהובאו למקומות ששטח עירוניים במרכז הארץ, ונבנו עבורם שכונות. לדוגמה: ברמלה. משרד השיכון כשיתוף עם הגורמים השונים בנה להם דירות ברמלה, אלא שהדירות קטנות והמשפחות גדולות. בני המשפחה עובדים כולם, ומדווחים יפה ויש להם כסף, והם רוצים לבנות ומגיישים תכניות בניה לוועדה המקומית. וכאן נוצר מצב מעניין: מבחינת תכנון - זה חוקי. אבל הם אינם מצליחים לקבל את חתימת המינהל, פסיבה לא ברורה. יש לי התכתבות מטוענת בעניין זה עם המינהל וגם עם משרד רח"מ, ועד היום העניין לא מצא את פתרונו, משום שלמינהל עדיין אין החלטה לגבי מדיניות הבניה שלו.

א. אנוחצירא:

דבר זה מעמיד אותנו בפני הבעיה של בניה בלתי חוקשית, משום שהוועדה המקומית התירה להם לבנות בתנאי שיקבלו את חתימת המינהל. אם העניין נסחב חצי שנה - ניחא. אבל כשהוא מתחיל להיסחב שנים, מתחילה הבעיה שאנחנו עומדים בפני צווי הריסה, ואותם איננו מבצעים כמובן. יש אפוא לפעמים זדויות ראיה שונה לעניין: כשיש תכנון ויש שמירה על החוק - אבל המינהל טרם קבע את מדיניותו. האנשים נמצאים ברמלה זו השנה החשיעית, ואני עצמי מטפל בעניין כבר שנתיים (אני מדבר על איזור ג' ואריש), וכיום אנחנו במצב שחייבים להגיש בקשות לצווי הריסה, משום שאחרת איננו מקיימים את החוק ונעמוד בפני הערות של מבקר המדינה. יחד עם זה, אנחנו עוברים כאמור על החוק בכך שאיננו מבצעים את צווי ההריסה, ויש אפילו החלטה בוועדה המקומית שבמידה והמינהל לא יקבל החלטה תוך זמן סביר - הוועדה תתחיל להוציא היתרי בניה גם בלי אישור המינהל, למרות שהחלטה כזאת היא כנראה בלתי חוקשית.

ברור שזה בלתי חוקי. בלי הוכחת בעלות אי-אפשר לתת אישור בניה, וכבר נפסקה

מר דוידוביץ:

הלכה ברורה בעניין זה.

ח"כ זיאד הגדיר את הצעתו לטה"י שהועברה אלינו: "הריסת בתיים באיזור הצפון... והצורך למנוע הריסת בתיים נוספים", כלומר, הבעיה בכללותה כבר עומדת על סדר-יומנו.

הינדל י. תמיר:

טוב תעשה הוועדה אם תיכנס לסוגיה הכללית, כפי שנאמר. הבעיה איננה פסק-דין זה או אחר, אלא היא מקיפה סקטור חשוב במדינה. הולך ומצטבר כאן חומר-נשק, ועלינו להבין את הבעיה לא רק במושגים טכניים של החוק. הבעיה היא פוליטית-חברתית. אינני רוצה להתייחס ברצינות לטענתו של מר קניג שאנשי הציבור הערביים אינם עוזרים לפתור את הבעיה. אינני חושב שהוא מתכוון אלף.

ת. טובי:

מהלט אליך. מה שעשית במג'ול-כרום אין לו הצדקה.

מר קניג:

טוב שדניש בבעיה גם כדי שלא לגרום לאנשים להפר את החוק. מחובתנו לאפשר לאנשים לחיות כבני-אדם, ולא להפר חוק ולסבול מפציעות מסויימת.

ת. טובי:

גם אם מרחיבים את השטח - האוכלוסייה גדלה הרבה יותר מן השטח שמתווסף. וכאן אני אומר: יש מדיניות פכוונת שלא לאפשר לכפר הערבי להתפתח ולהתרחב. עובדה: הכפר הערבי הוא המקום הצפוף ביותר במדינה, וזה לא מקרה. הבעיה נובעת ממדיניות הקרקע במדינה. היה תהליך של ניסול תושבים מהכפרים הערביים במסך שנים. ואם כיום למשל מחיר הקרקע בטירה גבוה יותר מן המחיר בתל-אביב - ממה זה נובע?

ממצב כלכלי מצוייין. כי טירה היא כפר עשיר.

ש. טולדנו:

לא נכון. כי התושבים זקוקים לכל סנטימטר קרקע לבניה, משום שהקרקע נלקחה מהם שם באופן סיטוני ונשאר להם שטח קטן מאוד לבניה.

ת. טובי:

לתוח-סדה בלבד הם קיבלו טובסידיה של 5 מיליון לירות מהממשלה.

מר קניג:

ת. טובי:

עבודה היא שבטירה משלמים עבור חצי דונם קרקע לבניה מחיר גבוה מאד, וגם במקומות אחרים כך. משום ששטח הבניה מצומצם, ומה שיש - או שצלקח מהפאו שנמצא מחוץ לתחום הבניה.

הבעיות שונות ממקום למקום. במקומות כמו דיר-חנא או חמרא יש בעיה של פליטים שאין להם עומות לבניה; אדמותיהם נמצאות במרחק של 2-3 ק"מ, והם בנו על שטח שישבו עליו כפליטים. מדובר ב-40-50 אלף תושבים שאין להם קרקע, והם נמצאים בכפרים אלה מחוץ לאדמותיהם ואינם יודעים מה לעשות.

ויש הבעיה של הברואים, שכבר הוזכרה. פאן יש בעיה של תכנון והסדר הקרקע. אבל עליכם להבין אדם שבאים ואומרים לו: תזוז מהמקום זה שבו נולדת וגדלת, ותעבור מרחק של כמה קילומטרים. האדמה שעליה נולד היא אדמתו, אבל עתיד השטח עדיין בספק, גם השטח הקודם וגם השטח החדש.

ב.צ. קשת: בהתנחלויות שהנזכרו הבעלות לא ברורה?

ת. טובי:

שם זה בחכירה. והאנשים אינם יכולים לחכות 12 שנה. משום כך רוב הבניה היא ללא רשיון. ח"כ אבו חצירא הזכיר צד אחד של הבעיה. זאת איננה בירוקרטיה וסחבת טכנית; זוהי מדיניות. המינהל אמר רוצה להעביר בעלות על הקרקע.

הסבך הזה כולו יוצר אפוא את חופר-הנפץ. ואין זה נכון שמקבליים תשובה חוץ 3-4 שבועות. אני יודע אנשים שמתרוצצים חדשים. לכן אני מציע שנראה את הבעיה מצדדיה השונים, גם כדי לעזור לתושבים שלא להפיר את החוק וגם כדי לעזור להם לחיות כבני-אדם ולא בתנאים כאלה שדוחפים אותם בעל כרחם להפיר את החוק. ואנחנו אנשי הציבור נהיה לציידם במאבקם לחיות תחת קורת-גג אנושית, ונגד הנטייתם לשלול מהם את הדבר הזה, גם אם החוק נותן אפשרות להרוס את הבית.

ש. טולדגו:

התמונה שצייר ח"כ טובי פשוטה איננה נכונה: כאילו עשרות-אלפי אזרחים ערביים נמקיים ללא קורת גג. גם לגבי הברואים יכולנו ללכת לפי החוק היבש ולומר: אין לך קושאן - נרשום את השטח על שם מדינת ישראל. אבל לא עשינו זאת. ומי שהולך להתנחלות מקבל אישור בכתב מהמינהל השומר לו על זכויותיו על הקרקע. יותר מזה: נותנים פיצוי או קרקע בחכירה במקום אחר, אם הוא עובר. שום זכות אינה הולכת לו לאיבוד אם הוא הולך להתנחלות. הוקצבו עפ"י מיליונים רבים כדי לתת את השירותים למקומות אלה, כולל כבישים פנימיים, חשמל, מים ובתי-ספר, מכספי הרוקף והמדינה. רוצים להקים 14 ישובים לחפארת, ואני חושב שזה כבוד למדינה, כשעושים זאת ללא ניסול (אינני יודע מה היה ב-1948). היה מקרה שרצו להקים שדה-תעופה בנגב, וכבר עמדו להוציא צווי הפקעה, אבל בגלל הברואים עוכב העניין ולא בוצע (בינתיים יש הצעה להעבירו למקום אחר). גם במקום כמו עבלין השטח איננו זה שהיה לא רק לפני 25 שנים, אלא גם לא זה שהיה לפני ארבע שנים. אבל אם האוכלוסיה חושבת שתצליח להתפשט על פני השטח בוילות בודדות - זה לא ייתכן. אתם מוכרחים להשפיע על שינוי אורח חיים לפחות בכפרים הגדולים. גם יהודים לא בונתם רק וילות לכל אדם שמתחנן.

היו"ר י. תמיר:

בזה אנחנו מסיימים למעשה את הדיון בנושא זה. אם יאורגן ויבוצע הביקור, הן בצפון והן בדרום - ניחא. אם לאו - נבקש מן החברים להכין מסקנות על רקע הדברים ששמענו.

ב.צ. קשת:

אולי יש מקום להזמין את נציגי מינהל מקרקעי ישראל כדי לשמוע מהם את נימוקי המדיניות שלהם.

ב. בארי:
 לדעתי מחובתנו להפנות את תשומת לבו של היועץ המשפטי לממשלה למה שמסענו כאן: שניתן לקיים דיון לפני שופט אחד, ולאחר מכן להתייצב לפני שופט שני, לא לגלות בפניו את מה שהיה, ולקבל צו לעיכוב ההליכים המשפטיים.

מ. קניג:
 זה לא בקיוק כך. אלא כשהאיש רוצה להביא עובדות חדשות, ויש לו סיכוי לקבל צו עיכוב - הוא מעלים מהשופט השני למשל את העובדה שתקופת הערעור עברה, או שאדם כותב בבקשה שהוא מגיש: אני עומד להגיש תכנית ויש לא סיכוי שתתקבל, ואני בעל משפחה עם 8 ילדים ואין לי היכן לגור - והשופט נותן צו לעכב את הניצוץ.

ח. טובי:
 אני סבור שטוב לקיים את הביקורים. יחד עם זה אני מציע שנוזמין לוועדה גם כמה מראשי הרשויות המקומיות שיש כלפיהם טענות שאינם מעוררים שמירה על החוק, והמייצגים חתך של בעיות הבניה הזאת.

ה. י. תמיר:
 אני מקבל את ההצעה. אבל אם להזמין את נציג המינהל ואת ראשי הרשויות - צריך להזמין גם את מר קוברסקי, שהוא יו"ר המועצה הארצית לתכנון ובניה.

(הישיבה ננעלה ב-10.15).